

Viktorija Jarkina: Korupcija. Uzņēmuma darbības atbilstības nodrošināšana

Viktorija Jarkina, "Sorainen" vadošā speciāliste, zvērināta advokāte

Foto: Privātais arhīvs

<https://www.delfi.lv/news/versijas/viktorija-jarkina-korupcija-uznemuma-darbibas-atbilstibas-nodrosinasana.d?id=51804067>

2019. gadu kopumā varētu dēvēt par "korupcijas medībām", kurās aktīvu lomu ir ieņēmis Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

Mediju uzmanība

Gada griezumā presē ar apskaužamu regularitāti parādās ziņas par iespējamām koruptīvajām darbībām un uzsāktajiem kriminālprocesiem. Īpaši tika runāts par korupciju publiskajos iepirkumos, kuru par Latvijas valsts problēmu ir atzinusi arī Eiropas Komisija savā ziņojumā par Latviju.

Starp 2019. gada skaļākām korupcijas lietām jāpiemin "Rīgas satiksmes" korupcijas lietu, "Būvnieku karteļa lietu" un Rīgas Centrāltirgus korupcijas lietu. Visas šīs lietas galvenokārt ir saistītas ar publiskiem iepirkumiem. Neskatoties uz to, korupcija

neaprobežojas tikai ar publiskiem iepirkumiem un skar ne tikai valsts un pašvaldības kapitālsabiedrības.

Ir vairāki faktori, kas nodrošina labvēlīgu augsni korupcijas attīstībai, īpaši korupcijai publiskajos iepirkumos.

Biznesa attīstības faktors

Publiskie iepirkumi ir joma, kurai valsts un pašvaldību budžetos vienmēr ir atvēlēti naudas līdzekļi. Pilnīgi saprotams ir arī tas, ka publiskie iepirkumi vienmēr būs vajadzīgi un praksē vienmēr būs uzņēmumi, kas galvenokārt "dzīvo" no publiskajiem iepirkumiem.

"Savējo" faktors

Tomēr korupcijā ne mazāk svarīgs "dzinējs" ir arī cilvēciskais faktors. Radnieciskās attiecības, savstarpējās pazīšanās – vienlaicīgi pasūtītāja un pretendentu frontē – palielina iespēju, ka negodprātīgi cilvēki apzināti rīkosies pretēji likumam, lai saņemtu mantisko labumu.

Nolaidības faktors

Nepietiekama darbinieku informēšana par korupciju, uzņēmuma iekšējā regulējuma neesamība un kontroles trūkums ir ne mazāk svarīgi faktori, kas var novest pie negatīvajām sekām, ieskaitot kriminālatbildību fiziskajām personām un piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajām personām.

Atbilstības vairogs uzņēmumam

Tikai daudzpusīgi un kompleksi apkarojot korupciju publiskajos iepirkumos, ieskaitot arī preventīvus pasākumus, ir iespējams sekmīgi ar to cīnīties, kā arī pasargāt juridiskās un fiziskās personas no iespējamās atbildības.

Kā privātajā, tā arī publiskajā sfērā vairākus riskus ir iespējams laicīgi identificēt, mazināt vai pat izslēgt, ko var izdarīt ar uzņēmumu atbilstības nodrošināšanas procedūru ieviešanu un izpildes nodrošināšanu, veicot arī regulāru izpildes kontroli un nepieciešamus uzlabojumus, proti, rūpējoties par sava uzņēmuma korporatīvo atbilstību. Kas nozīmē, ka uzņēmums un darbinieki ikdienas darbā ievēro piemērojamus tiesību aktus, noteikumus, nozares standartus un ētikas normas.

Drosmīga ieskatīšanās spogulī

Vispirms riski ir jāapzina un jāsaprot, kura iepirkuma stadija tieši rada vislielāko risku pretlikumīgām darbībām. To var izdarīt, piemēram, piesaistot speciālistus iekšējā audita veikšanai un konstatējot trūkumus pirms iepirkuma. Tāpat var palīdzēt biežāk sastopamo pārkāpumu analīze. Pretlikumīgu darbību riski var rasties gan pie iepirkuma prasību noteikšanas, gan rezultātu izvērtēšanas, gan arī pie līguma slēgšanas un izpildes.

Konstatējot "vājākas vietas", ir jāveic darbības apzināto risku minimizēšanai. Attiecībā uz pasūtītāju, īpaši svarīgi ir profesionāli sagatavotas iepirkumam piemērojamās prasības un rezultātu vērtēšanas sistēma, kas spēj pēc iespējas samazināt atbildīgo personu rīcības brīvību, pieņemot lēmumus. Tāpat ir rūpīgi jāizvēlas iepirkuma komisijas locekļi un jāvērtē iespējamās interešu konflikta situācijas. Šādās situācijās var palīdzēt profesionāļu piesaiste atlases procesam, dažādu vadlīniju izstrādāšana vai skaidrs atbildības sadalījums personām, kuras pieņem lēmumus. Ne mazāk būtiska nozīme ir profesionāli sagatavotam iepirkuma līgumam un tā izpildes uzraudzībai.

Runājot par pretendentiem, svarīgi nodrošināt atbilstību tiesību aktiem un iekšējiem noteikumiem, kuru ievērošana ir būtiska dalībai publiskajā iepirkumā un uzņēmumam kopumā.

Kas ir atbilstība?

Termins "atbilstība" apzīmē spēju rīkoties atbilstoši tiesību aktu prasībām, likumīgām valsts un iestāžu prasībām un uzņēmuma iekšējām vadlīnijām. Uzņēmuma darbības atbilstības nodrošināšanas pasākumi ir attiecināmi ne tikai uz kukuļdošanas un krāpšanas novēršanu, faktiski tos var attiecināt uz jebkuru jomu, tajā skaitā konkurences tiesību jautājumiem, risku pārvaldību un korporatīvo pārvaldību, darba tiesību ievērošanas pārbaudi, iekšējiem nodokļu auditiem un citām jomām.

Neapšaubāmi, ka uzņēmumiem svarīgi nodrošināt savas darbības un savu darbinieku rīcības atbilstību tiesību aktiem. Lai to varētu izdarīt, jābūt iekšējām vadlīnijām un kontroles mehānismam. Uzņēmums to var darīt pats vai arī aicināt palīgā atbilstības speciālistus, kuru galvenie uzdevumi ir:

- 1) identificēt riskus, ar ko uzņēmums saskaras, un sniegt konsultācijas par tiem (identifikācija);

- 2) sagatavot nepieciešamas iekšējās vadlīnijas, izstrādāt un ieviest kontroles pasākumus, lai aizsargātu uzņēmumu no konstatētiem vai iespējamiem riskiem (novēršana);
- 3) uzraudzīt un ziņot par uzņēmuma riska vadības kontroles pasākumu efektivitāti (uzraudzīšana un konstatēšana);
- 4) risināt atbilstības problēmas, kad tādas rodas (risināšana);
- 5) sniegt uzņēmumam konsultācijas par noteikumiem un kontroles pasākumiem (konsultācijas).